

DOKTORA TEZ SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN PROBLEMLERİN BELİRLENMESİ: EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ

Determination of Faced Problems in Doctorate Thesis Process: Education Faculty Sample

Hava İPEK AKBULUT¹
Çiğdem ŞAHİN²
Salih ÇEPNİ³

Özet

Bu çalışma; lisansüstü eğitimin bir aşaması olan doktora tez sürecinde, lisansüstü öğrencilerinin karşılaştıkları problemleri belirlemek ve bu problemleri çözmeye yönelik önerilerde bulunmak amacıyla yürütülmüştür. Çalışmanın örneklemini doktora çalışmalarını yürüten 3 araştırma görevlisi ve doktora çalışmalarını bitirmiş 3 yardımcı doçent doktor olmak üzere toplam 6 kişi oluşturmuştur. Çalışmada katılımcılar ile; "Katılımcıların tez konusu belirleme, tez konusu ile ilgili kaynak bulma ve tez uygulama aşamasında karşılaştıkları zorluklar", "Katılımcıların tez izleme süreci ile ilgili görüşleri", "Katılımcıların tez aşamasında olan lisansüstü öğrencilere önerileri" ile ilgili sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış mülakatlar yürütülmüştür. Mülakatlar sonucunda katılımcıların tez konusu ve tez komitesi belirleme süreçlerinde, danışmanlarının etkisinin önemli rol oynadığı, ancak katılımcıların altı aylık rapor sunumlarından yeterince verim alamadıklarına ilişkin veriler elde edilmiştir. Katılımcılar daha nitelikli tezlerin ortaya çıkabilmesi için tez konusu, tez izleme komitesi vb. seçimlerini kendilerinin yapması ve altı aylık rapor sunumlarında daha sistemli bir yol izlenmesi gerektiği şeklinde önerilerde bulunmuşlardır.

Anahtar sözcükler: lisansüstü eğitim, doktora tez süreci, doktora eğitimi

Abstract

This study was conducted with a view to determine the problems that students faced in the doctorate thesis process, which is a stage in this graduate education, and to offer suggestions to solve these problems. The sample of this study consist of 6 participants, 3 of whom were research assistants doing their doctorate studies and the 3 of whom were assistant professors. Semi-structured interviews were carried out with the participants including questions; "problems that doctorate students faced to in determining thesis subject, finding sources for their subject and in application process of their thesis", "their views about thesis process", "their suggestions for other doctorate students". All of the participants stated that their supervisors were

¹ Arş. Gör.; Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Trabzon, havaipek@gmail.com

² Yrd. Doç. Dr.; Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Giresun, hcsahin38@gmail.com

³ Prof. Dr.; Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Bursa, cepnisalih@yahoo.com

influential for the choice of their thesis subjects and six-month report wasn't done as it was expected to be. The findings of this study are believed to be useful for the researchers who want to do a postgraduate study about what kind of way to pursue during this process.

Keywords: graduate study, doctorate thesis process, doctoral education

GİRİŞ

Lisansüstü eğitim dört yıllık lisans programlarından sonra, yüksek lisans ve doktora derecelerini almayı ve belirli bilim dallarında uzmanlaşmayı sağlayan bir eğitimidir (URL-2, 2008; Sağlam, 2007). Lisansüstü eğitim, araştırma yoluyla bilgiye katkıda bulunacak ve gelişen toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak bilim insanı ve öğretim elemanı yetiştirmeyi amaç edinen, üniversitede lisansüstü derecelere götüren faaliyet olarak da tanımlanmaktadır (Varış, 1972).

Lisansüstü eğitimi, ders ve tezlerden oluşan uzun bir süreci kapsamaktadır. Bu süreçte öğrencilerin ilk olarak ders aşamasından geçmeleri gerekmektedir (URL-1, 2008; Güven, Kerem, Aktan ve Ersoy, 2007). Ders aşamasından sonra da tezli yüksek lisans ve doktora öğrencilerinden tez hazırlamaları istenilmektedir. Yüksek lisans eğitiminin amacı; bireyleri doktora eğitimine hazırlamak, ilgili iş alanlarına yeterli ve gerekli akademik derinleşmeyi sağlamak, yüksek nitelikli insan gücü ve araştırmacı yetiştirmektir (Varış, 1972; URL-3, 1981).

Doktora eğitimi ise akademik uygulamaların merkezidir (Pyhalto, Toom, Stubb ve Lonka, 2012). Bu eğitiminin amacı ekonomik ve teknolojik kalkınma için gerekli temel araştırmaları planlayıp, yürütecek, sonuçlandıracak ve yayımlayacak bilim adamı, öğretim üyesi ve araştırmacı yetiştirmektir. Bu amaç kapsamında, bilgi ve teknolojiyi üretmeye yönelik çalışmaların yapılmasını sağlayarak öğrencilere bağımsız araştırma yapma, bilimsel olayları geniş ve derin bir bakış açısı ile irdeleyerek yorum yapma ve yeni sentezlere ulaşmak için gerekli adımları belirleme yeteneği kazandırmaktır (Varış, 1972; Keskinlik ve Ertürk, 2009).

Doktora çalışması sonunda hazırlanacak tezin; i) bilimsel yenilik getirme, ii) yeni bir bilimsel yöntem geliştirme, iii) bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulama niteliklerinden birini yerine getirmesi gerekmektedir. Doktora çalışmaları Avrupa lisansüstü eğitim araştırmaları alanı (EHEA) ile Avrupa araştırma alanları arasında önemli bir ilişkilendirme rolüne sahiptir. Doktora çalışmaları Bologna sürecini imzalayan 46 ülkeyi kapsayan geniş bir çeşitliliğe sahip olması nedeni ile çok hassas bir yaklaşım gerektirmektedir (Jasenek ve Cervenova, 2009).

Ülkemizde doktora programı yüksek lisans derecesi olan öğrenciler için toplam 21 krediden az olmamak koşuluyla en az 7 ders, yeterlilik sınavı, tez önerisi savunması ve tez çalışmasından oluşmaktadır. Eğer öğrenciler lisans derecesi ile kabul edilmiş iseler toplam 42 krediden az olmamak koşuluyla en az 14 ders, yeterlilik sınavı, tez önerisi savunması ve tez çalışmasından oluşmaktadır. Doktora yeterlik sınavının amacı, öğrencinin temel konular ve doktora çalışmasıyla ilgili konularda derinliğe sahip olup olmadığını

sınamaktır. Yeterlik sınavları yılda iki kez yapılmaktadır. Yeterlik sınavları, enstitü anabilim dalı başkanlığı tarafından önerilerek enstitü yönetim kurulu tarafından belirlenen ve üç yıl süre ile görev yapan beş kişilik doktora yeterlik komitesi tarafından düzenlenmekte ve yürütülmektedir. Komite farklı alanlardaki sınavları hazırlamak, uygulamak ve değerlendirmek amacıyla biri öğrencinin tez danışmanı olmak üzere üç veya beş kişiden oluşan sınav jürilerini belirlemektedir. Jüri üyeleri, üniversitedeki öğretim üyeleri ya da yükseköğretim kurulu tarafından denkliği kabul edilen yurtdışındaki yükseköğretim kurumlarında görev yapmakta olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı veya yabancı ülke vatandaşı profesörler arasından seçilerek görevlendirilebilmektedir (URL-2, 2008). Yeterlik sınavında başarılı bulunan öğrenci için ilgili enstitü anabilim dalı başkanlığının önerisi ve enstitü yönetim kurulunun onayı ile bir ay içinde bir tez izleme komitesi (TİK) oluşturulmaktadır. TİK üç öğretim üyesinden oluşmaktadır. Komitede tez danışmanından başka ilgili enstitü anabilim dalı içinden ve dışından birer üye yer almaktadır. Doktora yeterlik sınavını başarı ile tamamlayan öğrenci, en geç 6 ay içinde, yapacağı araştırmanın amacını, yöntemini ve çalışma planını kapsayan tez önerisini TİK önünde sözlü olarak savunmaktadır. Tez önerisi kabul edilen öğrencinin “TİK” üyeleri, her altı ayda birer kez olmak üzere yılda iki kez toplanmaktadır. Öğrenci, toplantı tarihinden en az bir ay önce komite üyelerine yazılı bir rapor sunmaktadır. Bu raporda rapor dönemine kadar yapılan çalışmaların özeti ve bir yıl sonraki dönemde yapılacak çalışma planı belirtilmelidir. Doktora programındaki bir öğrenci, elde ettiği sonuçları, ilgili enstitünün tez yazım kılavuzuna uygun biçimde yazmak ve tezini jüri önünde sözlü olarak savunmak zorundadır (URL-2, 2008). Tüm bu aşamaları geçen lisansüstü öğrencisi uzman doktor olarak sürece devam etmektedir.

Bu zorlu yükseköğrenim süreci içerisinde lisansüstü öğrencileri ders seçme, danışman seçme, tez konusu belirleme, yeterlilik, tez izleme komitesi belirleme, tez önerisi verme, altı aylık rapor yazma ve sunma, materyal geliştirme, tezi uygulama ve yazma gibi birçok süreci bir arada yürütmektedir (Bakioğlu ve Gürdal, 2001). Yapılan araştırmalar öğrencilerin tez yazım sürecinde akademik anlamda karşılaştıkları bu zorlukların yanı sıra; çalışma, danışman, iş arkadaşları, kişisel yaşam, maddi olanaksızlık vb. bir çok zorlukla karşı karşıya kaldığını göstermektedir (Appel ve Dahlgren, 2003; Wright, 2003).

Bu çalışma ile doktora süreci içerisinde karşılaşılan güçlüklerin önceden bilinmesinin; öğrencilerin süreç içerisinde karşılaşılabileceği problemleri en aza indirebileceğine inanılmaktadır. Ayrıca doktora tez aşamasında olan ve doktora eğitimini bitirmiş olan bireylerin bilgi ve tecrübeleri ışığında, araştırmalarına yeni başlayan lisansüstü öğrencilerin lisansüstü eğitimle ilgili farkındalık düzeylerinin artırılacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, lisansüstü öğrencilerinin doktora tez çalışmaları sürecinde karşılaştıkları problemleri belirlemek ve çözüm önerileri sunmaktır.

Araştırmanın Problemi

Araştırmanın temel problemi lisansüstü öğrenciler doktora tez aşamasında ne tür problemler ile karşılaşmakta ve bu problemler ile çözmek için ne yapmaktadırlar? şeklinde ifade edilmektedir. Bu kapsamda alt problemler ise;

i) Katılımcıların tez konusu belirleme, tez konusu ile ilgili kaynak bulma ve tez uygulama aşamasında karşılaştıkları zorluklar nelerdir?

ii) Katılımcıların tez izleme süreci ile ilgili görüşleri nelerdir?

iii) Katılımcıların tez aşamasında olan lisansüstü öğrencilere önerileri nelerdir? şeklinde belirlenmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışmada özel durum yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem araştırılan problemin bir yönünün derinlemesine ve kısa bir sürede çalışılmasına imkan tanımaktadır. İncelenecek durum bir kişi, bir okul ya da bir grup olabilir (Cohen ve Manion, 1994; Çepni, 2007). Bu çalışmada özel durum yönteminin kullanılmasının sebebi, çalışmanın K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsünde doktora tez çalışmalarını yürüten 3 araştırma görevlisi ve aynı enstitüye bağlı olarak doktorasını tamamlamış 3 yardımcı doçent doktorun doktora tez sürecinde yaşadıkları sorunları derinlemesine incelemeyi amaçlamasıdır.

Örneklem

Araştırmanın örnekleme, amaçlı örnekleme yönteminden tipik durum örneklemesine göre belirlenmiştir. Araştırmada lisansüstü öğrencilerinin doktora tez çalışmaları sürecinde karşılaştıkları problemler inceleneceğinden örneklem için tipik bir grup olan lisansüstü öğrencileri örnekleme dahil edilmiştir. Araştırmanın örneklemini, Doğu Karadeniz Bölgesinde bir üniversitenin Fen Bilimleri Enstitüsünde doktora yapan 3 araştırma görevlisi ve aynı enstitüde doktorasını tamamlamış 3 yardımcı doçent doktor olmak üzere toplam 6 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılar doktora eğitimlerini alan eğitiminde almakta olup üniversitenin Fen Bilimleri Enstitüsü'nde kayıtlıdırlar. Araştırmanın örneklemindeki katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur:

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcıların Danışman Kodu	Katılımcı Kodları	Katılımcı Cinsiyetleri	Katılımcıların Konumları	Katılımcıların Lisans Eğitimi Aldıkları Bölümler
K	A	Erkek	Yrd. Doç. Dr.	Fizik eğitimi
M	B	Kız	Doktora öğrencisi (Arş. Gör.)	Fizik eğitimi
L	C	Erkek	Yrd. Doç. Dr.	Kimya eğitimi
L	D	Kız	Doktora öğrencisi (Arş. Gör.)	Kimya eğitimi
L	E	Kız	Yrd. Doç. Dr.	Biyoloji eğitimi
K	F	Erkek	Doktora öğrencisi (Arş. Gör.)	Biyoloji eğitimi

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış mülakat kullanılmıştır. Mülakatlar ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Daha sonra mülakatlar yazılarak analiz edilmiştir. Yarı yapılandırılmış mülakat sorularının kapsam geçerliği için üç alan uzmanının görüşü alınmıştır. Mülakat sorularının kapsam geçerliliği için uzman görüşlerine başvurulmaktadır (Çepni, 2007).

Verilerin Analizi

Araştırmada yarı yapılandırılmış mülakatlardan elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizinde veriler araştırmanın amacı dikkate alınarak incelenmiş ve kodlamalar yapılmıştır. Oluşturulan kodlardan benzer durumları niteleyen kodlar sınıflandırılarak bu kodlardan araştırmanın amacına yönelik temalar oluşturulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Oluşturulan temalar ve temalara ilişkin katılımcı ifadelerine yönelik yapılan kodlamalar tablolarda sunulmuştur. Ayrıca verilerin geçerliliğini arttırmak ve sunulan temaların ve kodlamaların okuyucular tarafından anlaşılmasını sağlamak amacıyla katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılara da yer verilmiştir. Katılımcıların ifadelerinden alıntılar sunulması verilerin geçerliliğini sağlamak için oldukça önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005; Çepni, 2007).

BULGULAR

Bu bölümde katılımcıların yarı yapılandırılmış mülakat sorularına verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular sunulmuştur.

Araştırmanın birinci alt problemi “Katılımcıların tez konusu belirleme, tez konusu ile ilgili kaynak bulma ve tez uygulama aşamasında karşılaştıkları zorluklar nelerdir?” şeklinde olup bu problem durumu ile ilgili olarak elde edilen bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Katılımcıların tamamı tez konusu belirlemede danışmanlarının etkili olduğunu ifade etmişlerdir. İlgili katılımcı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“...Bizim danışmanımız biraz daha o konuda baskın. Çünkü kendisinin güncel gördüğü olayı veya kendisinin eksik hissettiği olayın çalışılmasını istiyor...” (A)

“...Danışmanımız kavram üzerinde çalışan birisi ve tabi ki biz de kavram çalışıyoruz. Yani üzerimizde büyük etkisi var o şekilde ama hani konu belirleme hani x konusuna çalışalım diye bir şey danışmanımızdan böyle bir şey gelmedi...” (C)

Tablo 2. Tez Konusu Belirleme, Kaynak Bulma, Uygulama ve Yazma Aşamaları ile İlgili Katılımcı Görüşleri

Katılımcı Temalar	A	B	C	D	E	F
Konuyu belirlerken dikkat ettikleri noktalar	* Danışman etkisi * Güncellik * Uzun süre çalışılabilecek konu * Uzmanlık alanı *Deneyim * Dikkat çekici * İlgi alanı	* Danışman etkisi * Orijinallik * Farklı konu * İhtiyaç karşılama * İlgi alanı	* Danışman etkisi * Yüksek lisansın devamı * Literatürde eksik olan konu	* Danışman etkisi * Alan çalışmasının devamı	*Danışman etkisi * Yüksek lisansın devamı * Daha fazla çalışılan alan * Deneyim ve gözlem * Öğrenci görüşleri	*Danışman etkisi * Farklı konu * Yüksek lisansın devamı * İlgi alanı
Konuyu belirlerken karşılaşılan zorluklar	* Literatür tarama * Tecrübe edinme * Alt yapı eksikliği	* İdealist düşünme	* Literatür hâkimiyeti	* Literatür tarama * Verileri sistemli kaydetmeme	* Literatür tarama	* Literatür tarama
Kaynak bulmada yaşanan sıkıntılar	* Yeni konu	* Kaynak ayıklamak *Danışman önerisi	* Kaynak ayıklamak * İnternet sıkıntısı * Veri tabanı kullanma	* İnternet sıkıntısı * Veri tabanı kullanma *Fazla kaynak	* Yeni konu	* Yeni konu
Tezin uygulama aşamasında karşılaşılan zorluklar	* İzin sorunu * Öğretmen problemi	* Sorun yok	* İzin sorunu * Fiziksel sıkıntılar	* Öğretmen problemi	* KPSS * Uygulama süresi	* İzin sorunu *Materyal hazırlama
Tez yazma aşamasında karşılaşılan zorluklar	* Çalışma ortamı	* Çalışma ortamı * Bulgu yoğunluğu	* Bulgu yoğunluğu * Literatür hakimiyeti	* Raporun uzunluğu	* Problem yok	*Çalışma ortamı * Literatür

C, E ve F kodlu katılımcılar tez konularını belirlerken yüksek lisans tezlerinin devamı niteliğinde belirlediklerini ifade etmişlerdir. İlgili katılımcı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“...Yüksek lisansta çalıştığım konunun devamını çalıştım...” (C)

“...Yüksek lisansım meslek liselerindeki fen eğitimi ile ilgiliydi. Bu konunun devamında bir şey olmasını istedim.”(E)

A ve E kodlu katılımcılar tez konularını belirlemede yüksek lisansta kazandıkları deneyimlerinden faydalandıklarını ifade etmişlerdir.

“... Doktora tezimde yüksek lisansta edindiğim tecrübe doğrultusunda daha böyle güncel en azından böyle dört beş yıllık bir süreci kapsayan bir tez konusu belirlemek istedik...” (A)

“...Hangi biyoloji konusu üzerinde çalışacağıma kendi deneyimlerim ve gözlemlerim doğrultusunda karar verdim...” (E)

A ve F kodlu katılımcılar ise tez konusunu ilgi alanları doğrultusunda belirlediklerini ifade etmişlerdir. Bir katılımcının örnek ifadesi aşağıdaki gibidir:

“...biraz daha güncel olabilecek biraz daha benim yapmak istediğim durumlarda, kendi becerilerime daha uygun ve çalışmaktan zevk alabileceğim bir konu olmasına çok dikkat ettim...” (A)

Katılımcıların konuyu belirlerken karşılaştıkları zorluklara ilişkin görüşleri incelendiğinde; A, C, D, E ve F kodlu katılımcılar konuya karar verme sürecinde literatürden kaynaklanan bir takım zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden örnekler aşağıda verilmiştir:

“Güncel değildi... yüksek lisansta yapılabilecek bir durumu yapıldı. Dolayısıyla doktora tekrar bir alan taraması yaptık. Tekrar bir bilgi biriktirmek zorunda kaldık...” (A)

“ ... konuya karar verirken tabi literatür taraması yapma konusunda biraz eksiklerim vardı. Mesela o veri tabanlarına nasıl girildiğini falan ben çok sonradan öğrendim.” (D).

B katılımcısı ise konuyu belirlerken idealist düşünmesinden dolayı konuyu belirlemede problem yaşadığını ifade etmiştir.

“Başta tez konusu fen laboratuvarı gibi farklı materyal geliştirme veya çok ciddi ihtiyaç karşılansın ben de hep o vardı...fazla idealist düşünmüştük...” (B)

A katılımcısı ise konuyu belirlerken yaşamış olduğu problemleri deneyimsizliği ile ilişkilendirmiştir. A katılımcısının ifadesi aşağıdaki gibidir:

“...Alan taraması, bilgi birikimi, deneyim, tecrübe edinme benim bir veya bir buçuk yılımı aldı.” (A)

A, E ve F katılımcıları tez konularının yeni olması sebebi ile ilgili literatürün yetersizliğinden problem yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Genel olarak baktığımız zaman genel bilgiler vardı fakat spesifik çalışacağımız için ve müfredat da yeni değiştiği için benim tez konumla ilgili bir kaynak yoktu...” (A)

“...web destekli rubriklerin geliştirilmesi, ölçek geliştirilmesi uygulanması, bu konuda pek bir çalışma yok.” (F)

D kodlu katılımcı ise veri tabanlarını kullanmayı bilmediğinden sıkıntı yaşadığını ifade etmiştir. Katılımcının ifadesinden alıntı aşağıda sunulmuştur:

“...ben literatür taraması yapmayı bilmediğim için sorun yaşadım, yoksa konuyla ilgili çok fazla kaynak var...” (D)

Katılımcıların tez uygulama aşamasında karşılaştıkları zorluklar incelendiğinde; A, C ve F katılımcıları izin problemini dile getirmişlerdir. İlgili alıntı ifadeler aşağıda verilmiştir:

“bizim zamanımızda Ankara'ya gidiyordu izin almak için....O yüzden biraz uzun sürüyordu o işlemler...” (C)

“Okulda onların dersine engel olacak bir durum olduğu zaman izin almak zor....İzin alsanız bile gittiğiniz okulda problem çıkartıyorlar. Uygulamanın direk dersle ilgisi olmadığı için bir avantaj....” (F)

A ve D katılımcıları ise tezlerini Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda yürüttükleri için uygulama öğretmeninden kaynaklanan problemler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. İlgili ifadelerden örnek bir alıntı aşağıda verilmiştir:

“...Öğretmen problemi yaşadık çünkü çalışmamızı kabul edecek öğretmen bulmada biraz zorlandık...” (A)

E katılımcısı ise uygulamasını eğitim fakültesinde yaptığı için KPSS'den kaynaklanan bir sıkıntı yaşadığını ifade etmiştir. İlgili ifade aşağıda verilmiştir:

“Tezimi, öğretmen adayları ile yürüttüğüm için lisede çalışma yürütmeye göre daha az zahmet çektim diyebilirim. Öğrenciye istediğim zaman ulaşma şansım vardı. Öğretmen adayları ile yürütülen çalışmalar üzerinde etkili olan en önemli faktör, KPSS sınavı. Öğrenciler öğretmen olamayacakları düşüncesiyle öğretime fazla önem vermiyorlar, buda öğrencinin size karşı olan tutumunu ön plana çıkarıyor...” (E)

F katılımcısı uygulamadan önce materyal hazırlama sürecinde site geliştirmeden kaynaklanan bir sıkıntılar yaşadığını ifade etmiştir. İlgili ifade aşağıdaki gibidir:

“...Uygulamaya geçmeden önce sitenin hazırlanması, o konularda biraz sıkıntı yaşadım. Onun dışında uygulamada bir sorunumuz olmadı...” (F)

Katılımcıların tez yazma aşamasında karşılaştıkları zorluklara ilişkin bulgular incelendiğinde; A, B ve F katılımcıları çalışma ortamından kaynaklanan sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. İlgili ifadelerden örnek bir alıntı aşağıda verilmiştir:

“...eve gittiğimiz zaman çalışma ortamı diye bir şey şuanda yok. Çocuklardan dolayı. Okulda ne diyelim odamız biraz kalabalık gelen giden çok, orda da çalışmak zor. Bir de bunun dışında hepimizin olduğu gibi dersler var bazen sınav haftası geliyor. Komple kopuyorsunuz zaten tezden o hafta hiç bir şey yapamıyorsunuz.” (F)

B ve C katılımcıları ise bulguların fazla olmasından kaynaklanan sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. İfadelerden alıntı örnekleri sunulmuştur:

“...Dolayısıyla o süreçteki o zorlukların hani ekstra zorluk olduğunu pek düşünmüyorum yani. Bulgularım gayet çoktu. Ve birkaç kaynaktan elde edilen veriler vardı veri toplama aracım da dolayısıyla tartışma kısmında aynı şeye işaret eden birkaç kaynaktan veriler vardı. Dolayısıyla üçünü falan yorumlamak tabii ki zor ama bu sonuçta tez yazıyorsun böyle olacak bu.” (C).

Araştırmanın ikinci alt problemi “Katılımcıların tez izleme süreci ile ilgili görüşleri nelerdir? şeklinde olup bu problem durumu ile ilgili olarak elde edilen bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

TİK üyelerinin belirlenmesi kriterleri arasında tüm katılımcılar danışmanlarının etkili olduğunu ifade etmiştir. İlgili ifadelerden örnek alıntı aşağıda verilmiştir:

“Deneyimi, tecrübesi fazla olan hocalarla çalışmak istedim. Zaten nitekim de öyle oldu. Çünkü onların bilgisi daha fazla olur, yönlendirmesi de çok daha etkili olur kanaatiyle bunu yaptım.... komitemi hocamla birlikte belirledim...” (A).

“...Sadece danışmanımız belirliydi. Danışmanımızın önerdiği isimler vardı. O isimleri yazdık...” (F)

C ve F katılımcıları ise TİK üyelerinin belirlenmesinde uzmanlık alanlarının tez konusu ile örtüşmesini bir kriter olarak kabul etmişlerdir. İlgili ifadelerden örnek bir alıntı aşağıda sunulmuştur:

“... Şu an alternatif ölçme değerlendirme çalışıyorum. Bu alanda çalışmış yeni bir hocamız var. Belki o olabilirdi. Ondan sonra web üzerine çalışan yok ama teknoloji üzerine çalışanlar var. Yani kendi alanımla ilgili olsun isterdim çünkü daha çok yardım alabilirdim onlardan...” (F)

TİK üyelerinin katılımcılara rehberlik etme durumuna ilişkin bulgular incelendiğinde; A, C ve F katılımcılarının TİK’in zaman ayıramamasından şikâyetçi oldukları dikkat çekmektedir. İlgili İfadelerden örnek alıntı aşağıda sunulmuştur:

“...Bunun en büyük nedeni yoğunluk, hem tez izleme komitesindekilerin ders yoğunluğu hem onların idarecilik görevleri onlardan tam manasında altı aylık süreç içerisinde yararlanma imkanı vermedi bana...” (A)

B ve C katılımcıları ise altı aylık raporlara geri dönüt alamadıklarını ifade etmişlerdir. İlgili ifadelerden örnek bir alıntı aşağıda sunulmuştur:

“En başta hani veriyoruz ama okunmaması en ciddi sorun oluyor. Tabii orda işi siz biliyorsunuz ve anlatmaya çalışıyorsunuz ama karşı taraf daha okumadığı için ona anlatmakta güçlük çekebiliyorsunuz... Bu bizle değil hocalarla alakalı bir şey yani bu yapılması gereken bir durum danışmanlık rehberlik, daha yapıcı eleştiriler, şöyle yapın denmesi daha iyi olur...” (B)

Tablo 3. Tez İzleme Süreci ile ilgili katılımcı görüşleri

Katılımcı Temalar	A	B	C	D	E	F
Tez izleme komitesi belirleme kriterleri	* Danışman * Hoca sayısı * Jüri niteliği	* Danışman * Jüri niteliği	* Danışman * Uzmanlık alanı	*Danışman *Jüri niteliği	*Danışman *Jüri niteliği	*Danışman * Hoca sayısı *Uzmanlık alanı
Tez izleme komitesi rehberlik durumu	*Zaman sıkıntısı * Görüş ayrılığı	*Dönüt sıkıntısı *Sunuma hazırlıksız gelme *Rehberlik etmede sıkıntı	* Zaman sıkıntısı * Dönüt sıkıntısı *Rehberlik etmede sıkıntı	*Görüş ayrılığı	*Dönüt sıkıntısı *Çalışmaya boyut kazandırma	*Zaman sıkıntısı *Dönüt sıkıntısı
Altı aylık rapor sunumlarının yapılış şekli	*Uygulanmıyor * Sadece tez önerisi * TİK sorunu	*Uygulanmıyor	*Uygulanmıyor * Sadece tez önerisi	*Her aşamayı sundum	* Rapor hazırlama	*Uygulanmıyor
Altı aylık raporların tez yazmaya katkısı	*Eleştiri önlenme * Hatadan erken dönme * Niteliği artırma * Güncellik	*Sistemli çalışma * Dönüt alma	* Dönüt alma *Çalışmanın yönlendirilmesi	*Sistemli çalışma * Dönüt alma	* Katkı sağlamıyor	*Hataları düzeltme *Sistemli çalışma * Dönüt alma *Fikirleri paylaşma
Altı aylık raporların daha etkili hale getirilme süreci	* Rapor değerlendirme	* Sistemli olunmalı	* Rapor değerlendirme	* Sunum süresi *Alandan hocalar	* TİK'e sunum * Etkili dönüt	* TİK'in öğrenci sayısı * Sunum yapılmalı

Katılımcıların altı aylık rapor sunumlarının yapılaş şekline ilişkin görüşlerine yönelik bulgular incelendiğinde; A, B, C ve F katılımcıları altı aylık raporların olması gerektiği gibi yapılmadığını ifade etmişlerdir. İlgili ifadelerden örnek bir alıntı aşağıda sunulmuştur:

“Önce hocalara veriyorduk zaten yazdığımız şeyleri yazılı doküman olarak artık okuyamadıkları için ya da belki de sunum olarak da dinlemek istedikleri için bir de sunum da yapıyorduk. İlk zamanlar çok sunuyorduk...” (C)

Katılımcıların altı aylık raporların tez yazmaya katkısına ilişkin görüşlerine yönelik bulgular incelendiğinde; A, B, C, D ve F katılımcıları tez yazmaya olumlu katkıları olduğunu ifade ederken sadece E katılımcısı tez yazmaya herhangi bir katkı sağlamadığını ifade etmiştir. İlgili ifadelerden örnek bir alıntı aşağıda sunulmuştur:

“... Her dönem ben yaptıklarımı kayıt ediyorum. İlk sunumum; yaptığım literatür taraması işte gerekçem problemim amacım onları o şekilde oradan aldığım dönütler doğrultusunda tekrar düzenleyip dosyalıyorum. Şimdiye kadar girişim gerekçem problemim oluşmuş gibi oldu. Bir önceki sunumda pilot çalışma yapma nedenlerimdi o ön çalışma olarak tezimde yer alacak. Yani sanki basamak basamak tez oluşuyormuş gibi oluyor.” (D)

Katılımcıların altı aylık rapor sunumlarının daha etkili hale getirilmesine ilişkin bulgular incelendiğinde; A ve C katılımcıları raporların değerlendirilmesi üzerinde durmuşlardır. İlgili ifadelerden örnek bir alıntı aşağıda verilmiştir:

“Bir ay önceden raporlar jüri üyelerine verilmeli, jüri üyeleri bunu okuyup iki hafta öncesinden de savunması yapılmalı, kalan iki hafta içerisinde de kişinin o düzeltmeleri yapıp yapmadığına karar verilip raporunun geçtiği veya kaldığı şeklinde de araştırmayı yapan kişiye bir dönüt sağlanmalı...” (A)

B katılımcısı rapor sunumlarının sistemli olması gerektiğini ifade etmişlerdir. B katılımcısının ifadesi aşağıdaki gibidir:

“İşte sistematiğe dökülmesini sağlayabiliriz. Daha etkili olması için...O yüzden bu geleneksel bir şeydir gelen bir sistemi devam ettirse ya da artık bundan sonra fakültede böyle bir şey diye karar alınıp bundan sonra o sistematiği kararlaştırsak altı aylık raporların gerçek etkisi ortaya çıkar.” (B)

F katılımcısı TİK’in öğrenci sayısının belirlenerek öğrenci sayısının azaltılmasını ifade etmiştir. Katılımcının ifadesi aşağıda sunulmuştur:

“Öncelikle hoca sayısını iyi tespit etmeleri lazım ve her hocaya sınırlı sayıda öğrenci vermeleri lazım. Eğer hocan yetmiyorsa öğrenci almamak lazım...” (F)

Araştırmanın üçüncü alt problemi "Katılımcıların tez aşamasında olan lisansüstü öğrencilere önerileri nelerdir?" şeklinde olup bu problem durumu ile ilgili olarak elde edilen bulgular Tablo 4'te sunulmuştur:

Tablo 4. Katılımcıların Lisansüstü Öğrencilere ve Araştırmacılara Yönelik Önerileri

Katılımcı Temalar	A	B	C	D	E	F
Lisansüstü öğrencilere öneriler	* Yazma süreci * Nerede takılabiliyim * Nasıl öğrenirim * Okuma * Eksik tamamlama	* Aile hayatı * İyi planlama * Fikir alışverişi * Yoğunlaşma	* İyi planlama * Altı aylık raporla * Literatür hakimiyeti	* Sistemli kayıt * Yüksek lisans sonrası doktora	* Sistemli yazma * Yazım süreçle devam etmeli * Literatür hakimiyeti	* Literatür hakimiyeti * Sistemli yazma
Araştırmacılara öneriler	* Örneklem seçimi * Yöntem seçimi * Konu seçimi	* Hocalarla tartışma * Deneyim * İyi planlama * Altı aylık raporlar	* Danışman seçimi * Konuyu sınırlandırma	* Ders seçimi * Süre * Yüksek lisansın devamı * Ek ders	* Konuyu sınırlandırma * Problemi ayrıntılı inceleme * Yöntem seçimi	* Konuya karar verme * Yöntem seçimi * Yüksek lisansın devamı

C, E ve F katılımcıları literatüre hâkim olma önerisinde ortak görüş belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden bir örnek aşağıda sunulmuştur:

“...Tez konusu belirleme aşamasında mümkün olduğunca okumak, literatüre hâkim olmak önemli yeni araştırmacılara belki bu önerilebilir.” (C)

A katılımcısı alan bilgilerinde eksikliklerini tamamlamaları konusunda öneride bulunmuştur.

“...Bir de doktora çalışmasına başlarken normalde yedi ders alınıyor. Bence bu yedi dersin iki tanesi alan dersi beş tanesi alan eğitimi dersi olması gerekiyor. Hangi konuda çalışılacaksa konu fizikse fizikle ilgili iki tane ders, kimya ise kimya ile ilgili, fen bilgisi ise fizik, kimya, biyoloji ile ilgili iki ders alınmalıdır... Çünkü biz alan eğitimine çok fazla ağırlık verdiğimiz için alan bilgimiz zayıflıyor. Bu da bizim bilimsel hatalar yapmamıza neden olabiliyor.” (A)

C katılımcısı altı aylık raporların zamanında ve tam olarak yazılması üzerinde öneride bulunmuştur. Katılımcının ifadesi aşağıdaki gibidir:

“Altı aylık raporlarını bir kere tam yazmalarını öneririm. Çünkü o altı aylık raporları eğer düzgün bir şekilde yazarsanız daha sonrasında tezi yazarken size çok faydası olur...” (C)

D katılımcısı da doktora aşamasından önce yüksek lisans yapılmasını önermiştir. İlgili ifade aşağıdaki gibidir:

“... Kesinlikle bir tezli yüksek lisans yapıldıktan sonra doktora yapılmalıdır...” (D)

Katılımcıların araştırmacılara önerileri incelendiğinde; her katılımcının farklı şekillerde önerilerde buldukları görülmektedir.

A katılımcısı araştırma örnekleme ve yöntemi konusunda öneriler yapmıştır. İlgili ifade alıntısı aşağıdaki gibidir:

“... ilköğretim birinci kademe öğrencisiyle çalışmazdım. Çünkü birinci kademe öğrencisi fazla bilgi veremiyor. Kontrol grubunda geleneksel değil de etkililiğini araştırdığım yönetime alternatif olacak başka bir yöntem kullanmak isterdim. Bu şekilde iki yöntemin de etkililiğine, arasındaki etkileşime bakıp daha böyle geçerli daha güvenilir bir deneysel süreç gerçekleştirmeyi isterdim...” (A)

B katılımcısı ise konuyu tartışma, projelere katılma, sistemli olma ve altı aylık rapor sunumları ile ilgili önerilerde bulunmuştur. B katılımcısının ifadesi aşağıda verilmiştir:

“...en başta konuyu daha çok hocalarla tartışırdım... yeri geldiğinde konuyla ilgili farklı projelerde yer alırdım veya yurtdışına çıkabilme imkanım varsa onu denerdim yani araştırma destekli vs... Daha günü gününe hareket ederdim, sıcaklığı sıcaklığına verilerimi analiz ederdim. Altı aylık raporlarımda keşke daha somut şeyler ortaya çıksaydı.” (B)

C ve E katılımcıları tez konusunu sınırlandırma ile ilgili bir öneride ortak görüş belirtmişlerdir. İlgili örnek bir ifade aşağıda sunulmuştur:

“Konumu biraz daha sınırlandırır, problemimi daha ayrıntılı inceledim...” (E)

D katılımcısı ise ders aşaması ile ilgili bir takım önerilerde bulunmuş olup ayrıca yüksek lisans tezinden başlamayı da önermiştir.

“...Ben tezsiz yüksek lisans doktorayım ya yüksek lisans tezinden başladım, sonrasında doktora başladım. Aldığım derslere ek olarak bazı dersleri gözlemlerdim... Benim aldığım dersler hep birbiriyle iç içeydi. Birisini alsam mesela diğerinde de aynı konu vardı.” (D)

F katılımcısı da doktora araştırmasının yüksek lisansın devamı niteliğinde yapılması yönünde öneride bulunmuştur.

“...Yüksek lisansta bir konu tutturup o konuda doktora da gitmek lazım. Yüksek lisansta farklı doktora çok farklı bir konu çalışmak insanların tam böyle uzmanlaşacağı dediği alandan bir anda başka bir alana kayması demek...” (F)

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine yönelik tartışma ve sonuçlara yer verilmiştir.

Araştırmanın Birinci Alt problemine Yönelik Tartışma ve Sonuç

Katılımcıların tez konusu belirleme ile ilgili görüşleri incelendiğinde, danışmanlarının konu belirlemede etkili olduğu görülmektedir. Literatürde yapılan çalışmalarda ifade edildiği gibi bu araştırmada da danışmanlar tez konusu belirlenmesinde öğrencilerini güncel, orijinal ve ihtiyaç duyulan alanda çalışma yapılması konusunda yönlendirme yapmışlardır. Ayrıca C katılımcısı danışmanı kavram çalıştığı için kendisinin de kavram çalışmak durumunda olduğunu ifade etmiştir. Danışmanın tez konusu belirlenmesinde

uzmanlık alanı önemlidir. Çünkü danışman ilgili alana ne kadar hakimse öğrencisine de o kadar iyi bir şekilde rehberlik edebilir. Aksi takdirde öğrenciler çalışma alanlarındaki kavramların sınırlarını iyi bir şekilde çizemeyeceklerdir (Kiley, 2009). Katılımcıların çoğu, danışmanın tez konusu belirlemede etkin olduğunu ifade etmesine rağmen A ve E katılımcıları çalışma konularını belirlerken daha önce edindikleri deneyimlerden faydalandıklarını ve A ve F katılımcıları araştırma konularını kendi ilgi duydukları alanda belirlediklerini ifade etmişlerdir. Bu durum, danışmanların öğrencilerinin yaratıcılıklarını ve araştırma becerilerini geliştirmelerine fırsat verecek şekilde rehberlik yaptıklarına işaret etmektedir. Danışmanlar ilgili sürece çok fazla müdahalede bulunurlarsa bu süreçte öğrencilerin yaratıcılıklarını kullanmaları mümkün olmayacaktır (Bakioğlu ve Gürdal, 2001). Bu nedenle danışmanlar doktora öğrencilerinin aktif bir şekilde ve öğrenci merkezli olarak öğrenmelerini kolaylaştıracak desteği sağlamalı ve onların araştırma becerilerini geliştirmelerine imkan tanımalıdır (Styles ve Radloff, 2001). Danışman etkisinden farklı olarak; bazı katılımcıların doktora tez araştırmasında yüksek lisans tez konularına devam ettikleri, güncel konuları seçtikleri, çok rağbet gören alandaki çalışmalarını tercih ettikleri de görülmektedir. Ayrıca, tez konusu belirlenmesinde dikkat edilen diğer değişkenler arasında farklı orijinal bir konu olmasına dikkat edilmesi ve kişinin ilgi alanının önemli olduğu da belirtilmektedir. Öğrencilerin ilgi alanı olmayan konuyu çalışmaları onların performansını olumsuz yönde etkileyecektir. Rudd (1991)'in de belirttiği gibi araştırmaya başlarken ilgi duyulan bir konuya zamanla duyulan ilgi azaldığında tezin zamanında tamamlanmasında problem yaşanmaktadır (akt. Bakioğlu ve Gürdal, 2001). Gardner'ın (2008)'de ifade ettiği gibi doktora çalışmasının amacı özgür bir şekilde kendi ilgi alanları doğrultusunda, orijinal bir araştırma yapabilen bireyler yetiştirmektir. Bu konuda danışmanların öğrencilerine yaşadıkları problemleri aşmada yardımcı olmaları rehberlik etmeleri beklenmektedir.

Katılımcıların çoğu karşılaşılan en büyük zorluk olarak konuya karar verme sürecini belirtmişlerdir. Katılımcılar konuya karar verme sürecinde literatür taramasını bilmediklerinden ve literatüre hakim olmadıklarından problem yaşamışlardır. Bu durum katılımcıların veri tabanlarını kullanamama eksikliklerinden ve literatür ile ilgili analiz ve sentez becerilerinin gelişmemiş olmasından kaynaklanmış olabilir. Zaten D katılımcısı da veri tabanlarını kullanmadığını açıkça ifade etmiştir. Kalem ve Akman (2007)'de yaptıkları çalışmada tez konusu belirleme aşamasında sıkıntılar yaşandığını tespit etmişlerdir. ASGS (2000) doktora öğrencilerinin analitik okuyarak ve sentez yaparak literatürü incelemelerinin araştırma konusu belirlemede etkili olacağını vurgulamıştır (akt. Bakioğlu ve Gürdal, 2001). Öğrenciler ne kadar çok literatür inceleseler, notlar çıkarsalar da literatürü eleştirel gözle incelemedikleri sürece, etkili bir araştırma konusu bulmakta zorluk yaşamaları kaçınılmaz olacaktır. B katılımcısı idealist düşünmesinden dolayı tez konusunu belirlemede zorlandığını ifade etmiştir. İdealistlik olarak nitelendirdiği aslında tam da doktora çalışmasının gerekçesini teşkil

etmektedir. B katılımcısı bu durumu olumsuzluk olarak ifade etse de tez araştırmasının bir ihtiyaca cevap verecek olması o araştırmanın önemini arttırmaktadır. A, E ve F katılımcıları da tez konusunun yeni çalışılan bir konu olduğundan yeterli literatüre ulaşamadığını problem olarak ifade etmişlerdir. Daha önce çalışılmamış konularda literatüre ulaşmak mümkün olmamasına rağmen bu durum da bu araştırmaların yapılması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Doktora öğrenim süreci zorlu bir süreçtir. Doktora öğrencilerinin bu süreçte ilk defa karşılaştıkları durumları problem olarak nitelendirmeleri de doğaldır. Benzer şekilde Bakıoğlu ve Gürdal (2001), Suna Karadağ ve Selanik Ay, (2007) yaptıkları çalışmalarda, kaynaklara ulaşamama, istediği konuyu çalışamama, danışmanından yeterince dönüt alamama, danışmanıya uzmanlık alanının farklı olması, orijinal bir konu bulmanın zorluğu şeklinde araştırma konusunun belirlenmesini zorlaştıran nedenler olarak tespit etmişlerdir.

Tezin uygulama aşamasında katılımcıların ortak sorununun izin alma ve uygulama yapacak istekli öğretmen bulma konularında olduğu görülmüştür. Değişen sistemle birlikte yeni anlayışın henüz benimsenmemesi, yenilikleri uygulayacak yeterliliklere sahip öğretmenlerin olmaması ile uygulama yapacak öğretmen ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Çünkü öğretmenler alıştıkları eğitim sistemini ve uygulamaları kolay kolay terk edememektedirler (Torkul, 2012). Bu durum da yenilikçi araştırmalar için uygulamalara istekli katılacak öğretmen bulma konusunda araştırmacılara büyük bir sorun teşkil etmektedir. Katılımcılar uygulama için izin alma konusunda yaşadıkları problemi aşmak için, izinleri geciktiği durumlarda Milli Eğitim müdürlerinden özel izin alarak uygulamaya başlama gibi çözümler geliştirmişlerdir. Çetin, Asker, Çirkinoğlu ve Karaca (2007) ve Suna vd. (2007)'nin de yaptıkları çalışmalarda lisansüstü öğrencilerin izin alma ve uygulama sırasında benzer problemlerle karşılaştıkları görülmektedir. Şimdiki durum incelendiğinde eğitim alanında yapılan çalışmalar için artık Milli Eğitim Bakanlığı'ndan (MEB) izin alınmasına gerek kalmadan il Milli Eğitim Müdürlüklerinden izinler alınabilmektedir. Araştırmaların uygulanması için izin alınması durumundaki problemin ortadan kalkmış olması bu sorunun ilgili kuruma ulaşması ile mümkün olmuştur. Dolayısı ile lisansüstü eğitimde karşılaşılan sorunların araştırılarak sunulması bu sorunların çözüme kavuşturulması için oldukça önemlidir. Ayrıca katılımcıların bazılarının örneklem grubunun öğretmen adaylarından oluşması, örneklemin KPSS sisteminden dolayı araştırma çalışmalarında isteksiz olmaları problemini ortaya çıkartmıştır.

F katılımcısı tezinde bilgisayar destekli çalıştığı için materyalini hazırlama aşamasında problem yaşadığını ifade etmiştir. Çünkü katılımcı alan eğitimi konusunda uzmanlığa sahipken bir web sitesi hazırlamaya çalışmaktadır.

Katılımcıların tez yazma sürecinde karşılaştıkları problemler incelendiğinde, A, B ve F katılımcıları çalışma ortamının uygun olmaması ve bulguların çok fazla olması gibi karşılaştıkları zorluklardan dolayı tezin yazma sürecinde sıkıntı yaşadıkları görülmüştür. Benzer problemler ile Suna vd.

(2007)'nin yaptıkları çalışmada da karşılaşıldığı görülmektedir. F katılımcısı evde çocuklarından dolayı çalışmadığını ifade etmiştir. Benzer şekilde Rudd (1991) öğrencilerin tezinin gecikmesinde kişisel ilişkilerin, aile sorumluluğunun, maddi olanakların, işe ilişkin sorunların, hastalığın, bazen konuya olan ilginin azalmasının ve kariyer planının değişmesinin etkili olduğunu tespit etmiştir (akt. Bakioğlu ve Gürdal, 2001; Appel ve Dahlgren, 2003; Wright, 2003). A ve B katılımcıları da iş yerindeki odalarının kalabalıklığından çalışmadıklarını ifade etmişlerdir. B ve C katılımcıları verilerin çokluğundan tez yazma sürecinin zorluğundan bahsetmekle birlikte bu sürecin böyle olması gerektiğini de vurgulamışlardır. Bilimsel araştırmalarda verilerin geçerliliğini arttırmak için veri üçgenlemesi tekniği kullanılması önerilmektedir. Veri üçgenlemesi benzer amaç için farklı veri toplama teknikleri kullanılarak verilerin toplanmasıdır (Çepni, 2007). Dolayısı ile verilerin fazla olması da muhtemeldir. Önemli olan araştırmacının bu verileri özümseyerek raporlaştırabilmesidir. Öğrenciler tez yazımını en sona bıraktıkları takdirde bu süreçte problem yaşamaları kaçınılmaz olmakta ve tezin bölümlerini toparlamak zorlaşmaktadır. Bu sebeple danışmanlar öğrencileri tez bölümlerini zamanında tamamlamaları konusunda yönlendirmektedirler (Bakioğlu ve Gürdal, 2001). Bu durum da danışmanlara bu süreçte önemli sorumlulukların düştüğünün göstergesidir.

Araştırmanın İkinci Alt problemine Yönelik Tartışma ve Sonuç

Katılımcıların görüşleri incelendiğinde tez izleme komitesinin (TİK) belirlenmesinde de danışmanların aktif rol oynadığı görülmüştür. Katılımcıların hepsi TİK üyelerinin danışmanları tarafından belirlendiğini belirtmiştir. Bu durum danışmanın öğrencinin en verimli kimlerle ve ilgili uzmanlık alanında çalışabileceği komite üyeleri konusunda da yönlendirici görevi olduğuna dikkat çekmektedir. Danışman öğrencisinin verimli çalışmasını ister. Dolayısı ile danışmanın öğrencisini ve TİK üyelerini, çalışma alanı yönünden tanıyor olması, TİK üyelerinin belirlemede yönlendirmede bulunmasını kaçınılmaz hale getirmektedir. Araştırmada katılımcıların TİK'e seçilecek hocalarda aranan özelliklerle ilgili olarak belirttikleri görüşler incelendiğinde ise; deneyimli, literatüre hâkim, bilgisi güncel, yenilikçi, anlayışlı, rahatlıkla iletişim kurulabilen, uzmanlık alanının tez konusu ile örtüştüğü, alan bilgisine güvenilen, öğrencisine vakit ayırabilecek bir hoca profilinin çizildiği görülmektedir. Bu araştırmada katılımcıların TİK hocalarından beklentileri ilgili tespit edilen özellikler, Gardner (2008)'in yaptığı araştırmada lisansüstü öğrencilerin danışmanlarından beklediği özelliklerle örtüşmektedir. Katılımcıların tez izleme sürecinde karşılaştıkları problemler incelendiğinde, katılımcıların TİK üyelerinin yeterince zaman ayıramadığından ve izleme raporlarına dönüt alamadıklarından şikâyet ettikleri görülmektedir. A katılımcısı bunun nedeni olarak TİK üyelerinin idarecilik görevleri ve ders yoğunluğu olduğunu belirtmişlerdir. Benzer problemler daha önce yapılan araştırmalarda da tespit edilmiştir (Çakar, 1997; Sevinç, 2001). Bu bağlamda enstitülerin yönetmelikte belirtildiği gibi danışmanların en fazla

3 doktora ve en fazla 5 yüksek lisans öğrencisine danışmanlık yapması maddesini dikkate almaları gerekli ve önemlidir (URL-3, 1981). Çünkü TİK üyelerinin dönüt vermesi öğrencilerin çalışmasına yön verilmesinde oldukça etkilidir. Öğrenciler bu izleme raporlarına göre tez bölümlerini oluşturmada ve tez sürecini yapılandırmaktadırlar. Katılımcıların da belirttiği gibi altı aylık raporların düzenli bir şekilde hazırlanıp sunulmasının ve bu raporlardan dönüt alınmasının tez yazma sürecine olumlu katkı sağlayacağı aşikârdır. A, B, C, D katılımcıların ifadeleri de izleme raporlarının tez sürecinin tamamlanmasında etkili olduğunu desteklemektedir.

Danışmanın dönüt vermesi de tezin zamanında tamamlanmasında etkili ve önemli bir faktördür (Bakioğlu ve Gürdal; 2001; Suna vd., 2007). Burada da yine danışmanın görevinin oldukça önemli olduğu görülmektedir. Eğer süreçte doktora öğrencisi iyi bir şekilde yönlendirilmezse çalışmasını yürütmede ve sonuçlandırmada büyük problemler ile karşılaşabilmektedir (Kiley, 2009). Bu açıdan bakıldığında TİK üyelerine önemli görevler düşmektedir.

Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Tartışma ve Sonuç

Katılımcıların lisansüstü öğrencilere yönelik önerilerine bakıldığında hepsinin kendisinin yapamadığı, yaşayarak farkına vardığı konularda önerilerde buldukları görülmektedir. Katılımcıların doktora yeniden başlama imkânları olsaydı süreç içerisinde edindikleri tecrübeleri doğrultusunda izleyecekleri yolun farklı olacağı da görülmektedir. Araştırmacılar literatüre ve alan bilgisine tümüyle hakim olmasına yönelik öneride bulunmuşlardır. Bu durum önerinin, katılımcıların literatüre ve alan bilgisine sahip olmadıklarından dolayı yaşadıkları problemden yola çıkılarak yapılan bir öneri olabileceği gibi literatüre hakim olmalarının bu süreçte sağladığı faydalardan dolayı yapılan bir öneri de olabileceğini düşündürmektedir. Bununla ilgili olarak A katılımcısı eğitime çok fazla ağırlık vermelerinden dolayı alan bilgisinin zayıflamasından ve bu durumda bilimsel hatalar yapılmasına neden olabildiğini ifade etmiştir. C katılımcısı da altı aylık raporların düzenli olarak yazılmasını tavsiye etmektedir. Bu öneri de katılımcıların izleme raporlarını düzenli olarak yazmamalarından dolayı yaşadıkları problemlerden dolayı yapılan bir öneri olarak yorumlanabileceği gibi düzenli yazmalarının tez yazma sürecini kolaylaştırmasından edindikleri deneyimden dolayı yapılan bir öneri olarak da yorumlanabilir. Bu çalışmada A, B, C, D ve F katılımcıları rapor yazmalarının tez sürecinde işlerini oldukça kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir. Başka bir öneri de doktora sürecinden önce tezli yüksek lisans süreci ile ilgili deneyimin kazanılmasına yönelik olmuştur. Araştırmacılar tezsiz yüksek lisanstan direkt doktora başlamanın doktora sürecini daha da zorlaştırdığını ifade etmişlerdir. Bu bulguya paralel olarak yüksek lisans araştırmasının doktora tez araştırmasına alt yapı oluşturacak şekilde belirlenmesi yönünde de öneriler mevcuttur. Bu öneri araştırmanın sürekliliği için önemlidir. Tezsiz yüksek lisans mezunu olan doktoralı D katılımcısı bu durumun zorluğunu yaşayarak deneyim edindiği için bu konuda

öneride bulunmuştur. A katılımcısı da araştırmanın örneklemini belirlerken ilköğretim birinci kademe ile çalışılmamasını önermektedir. Bu öneri araştırmacının örneklem grubunda veri toplamada problem yaşamasından dolayı yapılmıştır. Bu durum ilköğretim öğrencilerinin bilimsel araştırmanın önemini kavramamış olabilecekleri ile yorumlanabilir. Araştırmacının ilköğretim birinci kademedeki öğrencilerle çalışmaması ile ilgili önerisinin aksine nitelikli öğretim için öncelikle ilköğretim birinci kademe iyileştirme çalışmaları yapılmalı ki öğrencilerin gelecek seviyedeki öğretim süreçlerine temel teşkil edecek olan ilköğretimin temelleri iyi atılabilsin Katılımcılar tez konusunun spesifik olarak belirlenmesi yönünde öneride bulunmuşlardır. Bu öneri de katılımcıların doktora sürecinde çeşitli deneyimler edindiklerinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Sonuç olarak bu çalışma ile katılımcıların doktora tez sürecinde çeşitli problemler yaşadıkları, bu süreçte deneyim kazandıkları ve bundan sonra yapacakları araştırmalarını da kazandıkları deneyimler doğrultusunda yönlendirecekleri görülmüştür. Bu bulgular ışığında araştırmacıların doktora sürecinde karşılaştıkları problemlerin, araştırma yapma becerilerinin gelişmesine katkıda bulunduğu söylenebilir. Ayrıca lisansüstü eğitime başlayacak olan öğrenciler bu çalışmada elde edilen katılımcı problemlerinden ve önerilerinden, haberdar olduklarında süreçte karşılaşılabilecekleri olası problemlerin önceden farkına varabilecekler ve bu problemlere karşı önlem almak için fırsatları olacaktır.

ÖNERİLER

Araştırmanın tartışma ve sonuçlarına paralel olarak aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- 1- Katılımcıların çalıştıkları konular ile ilgili sorunları incelendiğinde bilgisayar destekli yaptıkları çalışmalarda materyal hazırlamada sıkıntı yaşadıkları görülmektedir. Benzer şekilde araştırma yapacak olan kişiler bilgisayar destekli materyali mevcut alan bilgilerini kullanarak geliştirilebilirler. Ancak bilgisayara aktarma kısmında teknik destek almaları önerilebilir.
2. Akademik çalışma yapan bireylerin karşılaştığı sorunlardan biri de rahat çalışabilecekleri iş ortamının olmamasıdır. Bu sorunun çözümü için, iş ortamında sağlanan imkanlarda iyileştirmeye gidilerek çalışma ofislerindeki kişi sayısının azaltılması önerilebilir.
3. Araştırmacıların karşılaştıkları sorunlardan biri de elde edilen verilerin zamanında analiz edilememesinden kaynaklanmaktadır. Bu sorunun altı aylık tez raporlarının zamanında yazılması ve sunulması ile çözülebileceğine inanılmaktadır. Dolayısı ile danışmanların ve TİK üyelerinin öğrencileri altı aylık izleme raporlarını zamanında sunmaları için yaptırım uygulamaları tavsiye edilebilir.
4. Ayrıca karşılaşılan bir problemin de TİK üyelerinin ders yoğunlukları, öğrenci sayısının fazla olması ve idarecilik görevleri nedeni ile öğrencilerine

zaman ayırmamalarından kaynaklandığı görülmüştür. Bu durum ilgili enstitünün ders yoğunluğunu ve idarecilik görevlerini dikkate alarak TİK üyeliği görevlendirmesi yapması ve TİK üyesi hocaların öğrenci sayılarının kontrol altında tutulması ile çözümlenebilir.

5. Katılımcıların karşılaştıkları sorunlardan bir diğeri de çalıştıkları örneklem grubunun özellikleri olduğu görülmektedir. Araştırmacıların bu sorunu çözebilmeleri için çalışmayı düşündükleri örneklem grubunu daha önceden gözlemlenmeleri ve bilişsel yeterlikleri hakkında bilgi sahibi olmaları önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Appel, M., & Dahlgren, L. (2003). Swedish Doctoral Students □ Experiences on Their Journey Towards a PhD: Obstacles and Opportunities Inside and Outside The Academic Building. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 47(1), 89–110.
- Bakioğlu, A. ve Gürdal, A. (2001). Lisansüstü Tezlerde Danışman ve Öğrencilerin Rol Algıları: Yönetim İçin Göstergeler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 9-18.
- Cohen, L. ve Manion, L. (1994). *Research Methods in Education*, London, Routledge and Kegan Paul.
- Çakar, Ö. (1997). *Fen Bilimleri Alanında Bilim Adamı Yetiştirme. Bilim Adamı Yetiştirme Lisansüstü Eğitim*. Ankara: TÜBA Yayınları, Bilimsel Toplantı Serileri, 7.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*, Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Çetin, G., Asker, E., Çirkinöğlü, A.G. ve Karaca, D. (2007). *Eğitim Fakültelerinin Yeniden Yapılandırılması Sürecinde Lisansüstü Öğrenim Gören Öğrencilerin Karşılaştıkları Problemler*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü III. Lisansüstü Eğitim Sempozyumunda Sunulmuş Bildiriler Kitabı, Eskişehir.
- Gardner, S.K. (2008). “What’s Too Much and What’s Too Little?”: The Process of Becoming an Independent Researcher In Doctoral Education, *The Journal of Higher Education*, 79 (3).
- Güven, B., Kerem Aktan, E. ve Ersoy, E. (2007). *Lisansüstü Eğitim Sırasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Belirlenmesi*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü III. Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Eskişehir.
- Jasenek, J. & Cervenova, J. (2009). A view on the PhD Studies in Bologna Process. In innovation in Education for Electrical and Information Engineering. 19th EAEEIE Annual Conference: <http://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?arnumber=04610175> adresinden 01.01.2011 tarihinde indirilmiştir.
- Kalem, G. ve Akman, İ. (2007). *Lisansüstü Öğrencilerin Proje ve Tez Çalışmaları Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü III. Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Eskişehir.
- Keskinkılıç, S.B. ve Ertürk, A. (2009). Eğitim Bilimleri Doktora Öğrencilerinin İstatistiksel Bilgi Yeterlilikleri, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 10 (1), 141-151.
- Kiley, M. (2009). Identifying Threshold Concepts and Proposing Strategies to Support Doctoral Candidates. *Innovations in Education and Teaching International*. 46(3), 93–30.
- Pyhalto, K., Toom, A., Stubb, J., Lonka, K. (2012). Challenges of Becoming a Scholar: A Study of Doctoral Students’ Problems and Well-Being. *International Scholarly Research Network*. Article in press.
- Sağlam, M. (2007). *Lisansüstü Eğitim Modelleri*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü III. Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Eskişehir.
- Sevinç, B. (2001). Türkiye’de Lisansüstü Eğitim Uygulamaları, Sorunlar ve Öneriler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 34 (1), 125- 137.

- Styles, I., & Radloff, A. (2001). The Synergistic Thesis: Student and Supervisor Perspectives. *Journal of Further and Higher Education*, 25(1), 97–106.
- Suna, Ç., Karadağ, R. & Selanik Ay, T. (2007). *Yüksek lisans programı öğrencilerinin bilimsel araştırma sürecinde karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü III. Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Eskişehir.
- Torkul, O. (2012). Uzaktan Eğitim ve Türkiye'de Yaygınlaşması Önündeki Engeller. *Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 8(22), 42-44.
- URL-1, <http://www.fbe.ktu.edu.tr/yonetmelikler/lisansustu-egitim-ogretim-yonetmeligi> adresinden 15.05.2008 tarihinde indirilmiştir.
- URL-2, www.yok.gov.tr/yasa/kanun/kanun2.html adresinden 01.06.2008 tarihinde indirilmiştir.
- URL-3, http://www.bsm.gov.tr/mevzuat/docs/12042005_k_6.pdf adresinden 16.11.2012 tarihinde indirilmiştir.
- Varış, F. (1972). Türkiye’de Lisansüstü Eğitim “Pozitif Bilimlerde”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları*, 34.
- Wright, T. (2003). Postgraduate research students: people in context? *British Journal of Guidance & Counselling*, 31(2), 209–227.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.